

Oxalis dillenii Jacq. - nova zajčja deteljica slovenske flore*

Oxalis dillenii Jacq. - new species of Slovenian flora

Nejc JOGAN

Oddelek za biologijo BF, Večna pot 111, SLO-1000 Ljubljana, Slovenija, E-mail: nejc.jogan@uni-lj.si

Izvleček: V zadnjih letih je bilo v Sloveniji odkritih več nahajališč severnoameriške vrste *Oxalis dillenii*, ki je bila doslej znana že iz številnih drugih evropskih držav. Od naših vrst ji je najbolj podobna *O. fontana* Bunge, od katere pa novoodkrita vrsto zlahka razlikujemo po dlakavosti, obliki pecljev plodov in še nekaterih znakih. Nekateri od znakov so podobni kot pri *O. corniculata*, ki pa ima razločno plazeče in zakoreninjajoče se steblo in navadno rdečkaste liste.

Abstract: *Oxalis dillenii*, a North-American species hitherto recorded also in many other European countries, have been discovered in a few localities in Slovenia recently. Superficially it is quite similar to *O. fontana* Bunge, from which it can be distinguished by the type of hairiness, shape of inflorescences and fruit pedicels, stipules, presence of rhizomes and testa pattern. Some of these characters it shares with *O. corniculata*, which can be recognized by distinctly procumbent stem rooting at the nodes and mostly reddish leaves.

Nomenklaturni vir: TRPIN, D. & B. VREŠ, 1995: Register flore Slovenije.

1. Uvod

Zajčje deteljice so zanimiv in lahko prepoznaven rod z več sto vrstami, razširjenimi predvsem v južnih predelih Amerike in Afrike. Evropska flora ima le 2 avtohtoni vrsti, poleg teh pa 10 ali več bolj ali manj lokalno naturaliziranih tujih vrst (YOUNG 1968).

Dillenijsva zajčja deteljica je ena od številnih severnoameriških vrst, ki se v zadnjih desetletjih nezadržno širijo predvsem po ruderalnih rastiščih po vsej Evropi. Tako jo Flora Europaea (YOUNG 1968) navaja že za 10 evropskih držav, med njimi za Avstrijo, Italijo in Jugoslavijo (ni znano, na kateri del tedanje Jugoslavije se podatek nanaša). EHRENDORFER (1973) dodaja tudi Madžarsko. V floristični literaturi je z območja južne Avstrije navedenih kar nekaj nahajališč, predvsem s pokopališč in njiv (MELZER 1967, 1968, 1979, 1986, HARTL 1992, ADLER 1994) in po vseh teh najd-

bah v soseščini je bilo le še vprašanje časa, kdaj bomo to vrsto odkrili tudi v Sloveniji.

Na Primorskem se pri nas pojavlja še druga zajčja deteljica, ki je bila po dosedaj razpoložljivi literaturi določena kot *O. articulata* Savigny. Za razliko od Dillenijsve sorodnice se ta širi z vrtov, kjer jo zaradi košatih socvetij temnoroznatih cvetov pogosto gojijo. Status njene naturaliziranosti in zanesljivost določitve te vrste sta še nekoliko vprašljiva.

2. Značilnosti *O. dillenii*

Dillenijsva zajčja deteljica je rumenocvetna vrsta, ki je po značilnostih nekako med našima preostalima rumenocvetnima predstavnikoma tega rodu, rogato (*O. corniculata*) in togo (*O. fontana*) zajčjo deteljico. Od *O. fontana* se razlikuje po (1) odsotnosti prit-

* Prispevek je bil predstavljen na simpoziju Flora in vegetacija Slovenije 1995 pod naslovom *Oxalis dillenii* Jacq. in *O. articulata* Savigny - novi zajčji deteljici slovenske flore (Jogan 1995).

lik in pri dnu ±razraslem steblo, (2) odsotnosti večceličnih štrlečih dlak in gosti poraslosti s prileglimi enoceličnimi dlakami, (3) razločnih prilistih, (4) kobulastem socvetju, (5) kljukasti ukrivljenosti plodnih pecljev in (6) svetli progavosti skleroteste. Vsaj neka-

teri od teh znakov (3, 4, 5, 6) pa novoodkrita vrsta približujejo *O. corniculata*.

Zaradi jasnosti in preglednosti navajam razlike med našimi rumenocvetnimi zajčjimi deteljicami še v obliki preglednice:

	<i>O. fontana</i>	<i>O. dillenii</i>	<i>O. corniculata</i>
steblo	pokončno, podzemne pritlike	pokončno do kipeče, brez pritlik	poleglo, zakoreninjajoče se
lističi	zeleni, plitvo (<1/4) izobljeni	zeleni, plitvo (<1/4) izobljeni	večinoma rdečkasti, globoko (1/4-1/3) izobljeni
večcelične dlake	razvite, štrleče	manjkajo	manjkajo
prilegle enocelične dlake	redke	goste, plod in steblo zato lahko sivkasta	±goste
prilisti	neopazni	razločni	razločni
socvetje	dvovejnati pakobul	kobul	kobul
plodni peclji	ravni	kljukasto ukrivljeni	kljukasto ukrivljeni
sklerotesta (sarkotesta ob zrelosti odpade!)	enakomerno rjava	z različnimi prečnimi svetlimi progami	nerazločno prečno progasta

Tudi po ekologiji so si naše tri rumenocvetne zajčje deteljice precej podobne in tako jih neredko najdemo rastoče skupaj na ruderalnih, redkeje segetalnih rastiščih.

3. Slovenska nahajališča

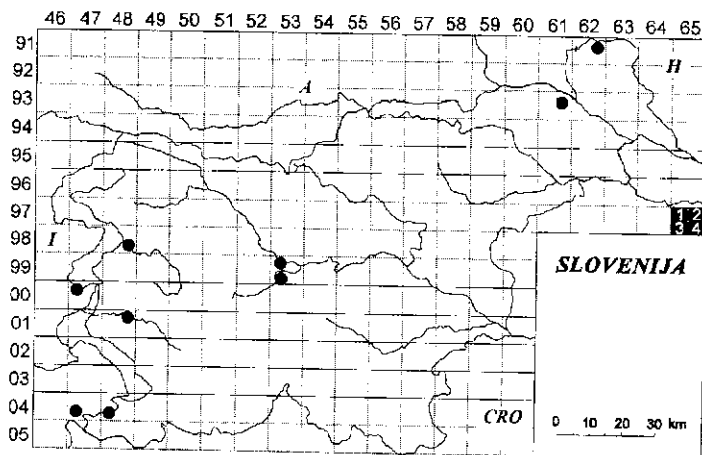
Vsa slovenska nahajališča Dillenijeve zajčje deteljice so bila odkrita v zadnjih letih in jih navajam v kronološkem zaporedju:

- 9162/2 Prekmurje, Goričko, SV od Martinja, zapuščena tla. Leg. MELZER & BALOCH, 1989 (herbarium MELZER).
9848/4 Posočje, Most na Soči, pri spomeniku

- nasproti železniške postaje, plevel na cvetlični gredici. Leg. N. JOGAN, 21. 7. 1990 (herbarij N. JOGAN A 419).
9361/2 Pomurje, Gornja Radgona, ruderalno, pri gostilni Šmid. Leg. B. VREŠ & al. 1994, det. N. JOGAN (herbarij ZRC SAZU).
9953/3 Ljubljana, pri Filozofski fakulteti, ob robu pločnika. Leg. N. JOGAN, 12. 9. 1994 (herbarij N. JOGAN L 822).
0047/1 Primorska, Goriška Brda, Dobrovo, razpoka na stopnišču gradu. Leg. N. JOGAN, 14. 9. 1994 (herbarij N. JOGAN P 1328).
9953/1 Ljubljana, pred Prirodoslovnim muzejem, ob robu pločnika. Leg. N. JOGAN, 5. 10. 1994 (zapiski N. JOGAN).

- 9953/3 Ljubljana, Trnovski pristan, pod živo mejo ob robu vrta. Leg. N. JOGAN, 5. 10. 1994 (herbarij N. JOGAN L 891).
- 0148/2 Primorska, Branik, plevel na vrtu. Leg. N. JOGAN, 10. 1994 (herbarij N. JOGAN P 1235a).
- 9953/1 Ljubljana, Žale, gručnata tla. Leg. V. BABI, 1994 (herbarij LJU).
- 0448/3 Primorska, Izola, zapuščena tla. Leg. N. JOGAN, 20. 5. 1995 (herbarij N. JOGAN P 1495).
- 0447/3 Primorska, Piran, razpoka v tlaku pločnika. Leg. N. JOGAN, 21. 5. 1995 (herbarij N. JOGAN P 1538).

Kot je razvidno iz pregleda nahajališč, je bila vrsta odkrita na številnih mestih v nižinah, med katerimi nikakor ne moremo najti kake povezave. Zato lahko domnevamo, da se je Dillenijeva zajčja deteljica širila in razširila po Sloveniji že kar nekaj let pred tem, vendar pa zaradi slabe floristične obdelanosti smeri njenega širjenja verjetno nikoli ne bo moč ugotoviti. Dejstvo je, da je danes raztreseno razširjena že vsaj v treh fitogeografskih območjih (subpanonskem, predalpskem in submediteranskem), zelo verjetno pa bi jo lahko odkrili tudi na nadaljnjih nahajališčih po nižinah, pri čemer velja biti zlasti pozoren v jugovzhodni Sloveniji.

Sl. 1.: Prikaz poznane razširjenosti *O. dillenii* v Sloveniji
Fig. 1: Known distribution of *O. dillenii* in Slovenia

4. Sklepne ugotovitve in diskusija

Glede na ruderalno naravo rastišč, ki jih v Sloveniji poselejuje Dillenijeva zajčja deteljica, lahko sklepamo, da se bo tudi nadalje obdržala na takih rastiščih. Verjetno jo lahko pričakujemo tudi v segetalnih združbah, v kakršnih uspeva tudi v Avstriji (ADLER 1994). Kratkoročno je malo verjetno, da bi se ta vrsta naturalizirala tudi v naravnih združbah, saj

je po ekologiji očitno precej podobna togi zajčji deteljici, ki ji tudi v nadstoletni (omenja jo že CILENŠEK 1892) dobi uspevanja v Sloveniji ni uspel prodor na naravna rastišča.

Četudi dosednja literatura o pojavljanju te vrste v Furlaniji-Juljski krajini in na Hrvaškem molči, je bilo odkritih tudi že nekaj nahajališč v obeh sosednjih deželah: v Furlaniji je bila najdena pri Palmanovi in v Gorici (Jogan, v tisku), na Hrvaškem pa pri Puli

(MELZER, ustno poročilo). Verjetno je vrsta tudi tam precej bolj razširjena, le da je, tako kot do nedavnega pri nas, zaradi podobnosti s togo sorodnico ostala prezrta.

5. Zahvala

Iskreno se zahvaljujem mag. H. MELZERJU (Zeltweg), ki mi je posredoval svoje članke in še neobjavljene podatke o doslej prvem znanem opažanju Dillenijsve zajčje deteljice, prav tako pa tudi B. VREŠU in V. BABIJI za herbarijske primerke.

6. Summary

Oxalis dillenii, a North-American species hitherto recorded also in many other European countries, has been discovered recently in a few localities in Slovenia. Superficially it is quite similar to *O. fontana* Bunge, from which it can be distinguished by the type of hairiness, shape of inflorescences and fruit pedicels, stipules, presence of rhizomes and sclerotesta pattern (in representatives of the ge-

nus *Oxalis* ripe seeds are ejected by splitting and rolling of sclerotesta which then drops off; if we are examining seeds from not fully ripen capsules, e.g. in herbarium material, sclerotesta pattern is not visible because of adherent dry sarcotesta). Some of these characters it shares with *O. corniculata*, which can be easily recognized by distinctly procumbent stem rooting at the nodes and mostly reddish leaves with more deeply emargined leaflets.

The pattern of known distribution of *O. dillenii* in Slovenia shows that it had been spreading for at least some years before its discovery. Now it is scattered in the lowlands and probably much more widespread but still overlooked and underrecorded because of its similarity to *O. fontana*.

In addition to Slovenia, *O. dillenii* has been recorded recently also in Croatia and Friuli-Venezia Giulia.

Another alien *Oxalis* species has been recorded in the coastal part of Slovenia recently. Obviously, it has escaped from the gardens and provisionally it has been determined as *O. articulata* Savigny. Additional data about persistence of its thriving and precise determination are required.

7. Viri

- ADLER, W., 1994: *Oxalidaceae*. In M. Fischer (ed.): *Exkursionsflora von Oesterreich*. Ulmer Verlag, Wien.
- CILENSEK, M., 1894: Naše škodljive rastline v podobi in besedi III. Družba Sv. Mohorja, Celovec.
- EHRENDORFER, F. (Hrsg.), 1973: *Liste der Gefaesspflanzen Mitteleuropas*. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart.
- HARTL, H. & al., 1992: *Verbreitungsatlas der Farn- und Bluetenpflanzen Kaerntens*. Naturwissenschaftlicher Verein fuer Kaernten, Klagenfurt.
- JOGAN, N. (v tisku): *Hordeum geniculatum* All. and *Oxalis dillenii* Jacq. - two new or neglected species of the flora of Friuli-Venezia Giulia. Gortania.
- JOGAN, N., 1995: *Oxalis dillenii* Jacq in *O. articulata* Savigny - novi zajčji deteljici slovenske flore. In: N. Jogan (ed.): *Flora in vegetacija Slovenije 1995*. Oddelek za biologijo BF, Društvo biologov Slovenije, Ljubljana.
- MELZER, H., 1967: *Oxalis dillenii* Jacq., eine neue Kaerntner Adventivpflanze. *Carinthia* II, 77/157: 136-137.
- MELZER, H., 1968: Notizen zur Adventivflora von Kaernten. *Carinthia* II, 79/158: 127-138.
- MELZER, H., 1979: Weitere Beitrage zur floristischen Erforschung Kaerntens. *Carinthia* II, 169/89: 143-154.
- MELZER, H., 1986: Neues zur Flora der Steiermark, XXVIII. Mitt. naturwiss. Ver. Steiermark 116: 173-190.
- YOUNG, D. P., 1968: *Oxalis* L. In T. G. TUTIN & al. (eds.): *Flora Europaea* 2. CUP, Cambridge.